

Pielęgniarstwo opieki paliatywnej
redakcja naukowa prof. dr hab. n. med. Krystyna de Walden-Gałuszek
mgr Anna Kaptacz
dr n. o zdr. Izabela Kaptacz

Spis treści

Przedmowa VII

1. Wprowadzenie do opieki paliatywnej – Izabela Kaptacz, Anna Kaptacz 1
 - 1.1. Założenia i organizacja opieki paliatywnej 1
 - 1.1.1. Definicja i filozofia postępowania w opiece paliatywnej 2
 - 1.1.2. Rozwój opieki paliatywnej na świecie i w Polsce 4
 - 1.1.3. Pacjent objęty opieką paliatywną w systemie opieki zdrowotnej w Polsce 6
 - 1.1.4. Formy opieki paliatywnej w Polsce 7
 - 1.2. Charakterystyczne aspekty pielęgniarstwa w opiece paliatywnej 9
 - 1.2.1. Wpływ Cicely Saunders, Hanny Chrzanowskiej i Virginii Henderson na rozwój pielęgniarstwa w opiece paliatywnej 10
 - 1.2.2. Kształcenie pielęgniarek w dziedzinie opieki paliatywnej w Polsce 11
 - 1.2.3. Kompetencje i miejsce pielęgniarki w interdyscyplinarnym zespole opieki paliatywnej 12
 - 1.3. Pacjent podmiotem opieki paliatywnej 13
 - 1.3.1. Potrzeby nieuleczalnie chorych 13
 - 1.3.2. Przebieg choroby niepoddającej się leczeniu 14
 - 1.3.3. Podmiotowość pacjenta w opiece paliatywnej 16
2. Zagadnienia jakości w opiece paliatywnej – Anna Kaptacz 19
 - 2.1. Terminologia i genealogia pojęć jakości życia i jakości opieki 19
 - 2.2. Jakość życia a jakość opieki 20
 - 2.3. Aspekty oceny jakości życia 21
 - 2.4. Narzędzia stosowane w ocenie jakości życia 22
 - 2.4.1. Indeks stanu sprawności Karnofsky’ego 23
 - 2.4.2. Indeks jakości Spitzera 23
 - 2.4.3. Rotterdamska lista objawów 23
 - 2.4.4. Szpitalna skala lęku i depresji 24
 - 2.4.5. ESAS (Edmonton Symptom Assessment System) 24
 - 2.4.6. Kwestionariusz EORTC QLQ – C30 (European Organization for the Research and Treatment of Cancer Quality of Life Questionnaire – Core 30) 24
 - 2.4.7. STAS (Support Team Assessment Schedule) 25
 - 2.5. Zarządzanie a jakość opieki 26
 - 2.6. Kryteria oceny jakości opieki 27

3. Podstawy kliniczne i opieka nad pacjentem z chorobą nowotworową w opiece paliatywnej 29

3.1. Ból w chorobie nowotworowej – Izabela Kaptacz, Marcin Wiśniewski 29

3.1.1. Patomechanizm bólu przewlekłego i jego rodzaje 30

3.1.2. Ocena bólu przewlekłego 34

3.1.3. Zasady farmakoterapii bólu przewlekłego i przebijającego 36

3.1.4. Niefarmakologiczne metody leczenia bólu przewlekłego 45

3.1.5. Rola i zadania pielęgniarki w ocenie i monitorowaniu bólu 46

3.2. Opieka nad pacjentem z zaburzeniami ze strony układu oddechowego – Joanna Flakus 50

3.2.1. Kaszel 50

3.2.2. Chrypka 52

3.2.3. Duszność 53

3.2.4. Krwioplucie 54

3.2.5. Krwotok z płuc 55

3.2.6. Płyn w jamie opłucnowej 56

3.2.7. Zapalenie płuc 57

3.3. Opieka nad pacjentem z zaburzeniami ze strony układu pokarmowego – Marcin Wiśniewski, Wiesława Piotrowska 58

3.3.1. Nudności i wymioty 59

3.3.2. Czkawka 65

3.3.3. Zmiany w obrębie jamy ustnej 66

3.3.4. Dyspepsja, zespół uciśniętego żołądka, wzdęcia, dysfagia 74

3.3.5. Krwawienia do przewodu pokarmowego 79

3.3.6. Niedrożność przewodu pokarmowego 83

3.3.7. Zaparcia stolca i zaczopowanie kałem 86

3.3.8. Biegunka 92

3.3.9. Zaburzenia gospodarki wodno-elektrolitowej 95

3.3.10. Wodobrzusze 97

3.3.11. Stomie 99

3.4. Zasady żywienia i nawadniania pacjentów objętych opieką paliatywną – Wiesława Piotrowska, Anna Białoń-Janusz 101

3.5. Opieka nad pacjentem z zaburzeniami ze strony układu moczowego i płciowego – Anna Kaptacz 106

3.5.1. Niewydolność nerek 106

3.5.2. Objawy ze strony układu moczowego 107

3.5.3. Pielęgnowanie pacjenta z cewnikiem zewnętrznym i wewnętrznym 110

3.5.4. Pielęgnowanie pacjenta z przetokami 111

3.6. Opieka nad pacjentem z objawami neuropsychiatrycznymi – Bożena Łukaszek, Izabela Kaptacz 114

3.6.1. Przygnębienie 114

3.6.2. Zaburzenia lękowe 115

3.6.3. Zespół depresyjny	116
3.6.4. Zaburzenia świadomości	118
3.6.5. Zespół majaczeniowy	119
3.6.6. Splątanie	120
3.6.7. Ołupienie	121
3.6.8. Zaburzenia snu	122
3.6.9. Niedowłady i porażenia	123
3.6.10. Neurologiczne zespoły paranowotworowe	124
3.6.11. Tendencje i próby samobójcze	126
3.7. Postępowanie objawowe w innych zaburzeniach u pacjentów objętych opieką paliatywną	128
3.7.1. Zmęczenie – Anna Białoń-Janusz	128
3.7.2. Wyniszczenie nowotworowe – Anna Białoń-Janusz	136
3.7.3. Sedacja paliatywna – Marcin Wiśniewski, Wiesława Piotrowska	144
3.7.4. Nadmierna potliwość, gorączka – Anna Białoń-Janusz	146
3.8. Stany nagłe w opiece paliatywnej – Marcin Wiśniewski	151
3.8.1. Zespół żyły głównej górnej	151
3.8.2. Zespół ucisku rdzenia kręgowego	153
3.8.3. Hiperkalcemia	156
3.8.4. Hiponatremia	157
3.9. Opieka nad pacjentem ze zmianami w obrębie skóry i tkanki podskórnej – Marcin Wiśniewski, Izabela Kaptacz	159
3.9.1. Ogólne zasady leczenia ran	159
3.9.2. Odleżyny	172
3.9.3. Owrzodzenia nowotworowe	184
3.9.4. Popromienne zapalenie skóry	192
3.10. Opieka nad pacjentem z zaburzeniami hematologicznymi – Anna Kliš-Kalinowska	200
3.10.1. Niedokrwistość	200
3.10.2. Neutropenia, małopłytkowość	205
3.10.3. Zakrzepica żył głębokich	209
3.10.4. Zaburzenia zakrzepowo-zatorowe	211
3.11. Podstawy kliniczne i opieka pielęgnarska nad pacjentem z zaburzeniami seksualnymi – Anna Kaptacz, Izabela Kaptacz	214
3.12. Opieka nad pacjentem w ostatnich godzinach życia – Agnieszka Kwiecińska	220
3.12.1. Opieka nad pacjentem w okresie umierania	220
3.12.2. Zasady łagodzenia objawów w okresie umierania	222
3.12.3. Rzęzenie przedśmierne	227
3.12.4. Towarzyszenie umierającemu i jego rodzinie	228
3.12.5. Rola pielęgniarki w opiece nad pacjentem i jego rodziną w okresie przedagonalnym i agonalnym	228
3.12.6. Postępowanie po śmierci chorego	231

4. Podstawy kliniczne i opieka nad pacjentem z chorobą nienowotworową o niepomyślnym rokowaniu – Dominik Krzyżanowski	233
4.1. Przewlekła niewydolność krążenia	233
4.2. Przewlekła niewydolność oddechowa. Przewlekła obturacyjna choroba płuc (POChP)	237
4.2.1. Dominujące objawy, opieka i leczenie paliatywne w POChP	239
4.3. Choroby układu nerwowego	243
4.3.1. Stwardnienie zanikowe boczne (ALS, amyotrophic lateral sclerosis)	243
4.3.2. Stwardnienie rozsiane (SM, sclerosis multiplex)	244
4.3.3. Choroba Parkinsona	247
4.3.4. Choroba Huntingtona	248
4.4. Choroba Alzheimera i inne typy zaburzeń otępiennych	249
4.4.1. Zaburzenia otępienne typu alzheimerowskiego	250
4.5. Zespół nabytego niedoboru odporności (AIDS, acquired immunodeficiency syndrome)	254
4.5.1. Rola opieki paliatywnej i hospicyjnej u pacjentów z AIDS	256
4.6. Przewlekłe choroby nerek	259
4.7. Marskość wątroby	263
5. Dziecko w opiece paliatywnej – Agata Panas, Bożena Łukaszek	267
5.1. Modele, zasady i odrębności pediatrycznej opieki paliatywnej	268
5.1.1. Modele pediatrycznej opieki paliatywnej	268
5.1.2. Zasady pediatrycznej opieki paliatywnej	269
5.1.3. Odrębności pediatrycznej opieki paliatywnej	271
5.2. Postępowanie pielęgnacyjno-lecznicze w wybranych zaburzeniach u dzieci objętych opieką paliatywną	276
5.2.1. Ból u dzieci	276
5.2.2. Zaburzenia motoryki przewodu pokarmowego u dzieci	281
5.2.3. Padaczka u dzieci	284
5.2.4. Problemy pulmonologiczne u dzieci	285
5.3. Komunikowanie się z chorym dzieckiem	286
5.4. Rodzice i rodzeństwo chorego dziecka	287
5.5. Śmierć dziecka i opieka nad rodziną w okresie żałoby	288
6. Wielokulturowość w pielęgniarstwie – Bożena Łukaszek, Katarzyna Mucha	291
7. Zagadnienia etyczno-prawne – Bożena Łukaszek	299
7.1. Zasady bioetyczne obowiązujące w opiece paliatywnej	299
7.2. Eutanazja	300
7.3. Zagadnienia prawne	302
7.3.1. Rozporządzenia na wypadek śmierci	302

7.3.2.	Prawa pacjenta	304
7.3.3.	Stałe pełnomocnictwa	304
7.3.4.	Testament życia	305
8.	Obciążenie pracą i zespół wypalenia zawodowego (burnout syndrome) w pracy pielęgniarskiej – Bożena Łukaszek	307
8.1.	Definicja zespołu wypalenia zawodowego i jego objawy	307
8.1.1.	Wyczerpanie emocjonalne	307
8.1.2.	Objawy wypalenia zawodowego	308
8.2.	Model stopnia niedopasowania między osobą a środowiskiem zawodowym	309
8.3.	Przyczyny zespołu wypalenia zawodowego	310
8.4.	Pomiar wypalenia zawodowego	311
8.5.	Metody radzenia sobie z wypaleniem zawodowym	312
9.	Podstawy opieki komplementarnej w opiece paliatywnej – Anna Białoń-Janusz	315
9.1.	Założenia opieki komplementarnej, rodzaje zajęć terapeutycznych	315
9.2.	Relaksacja	318
9.2.1.	Trening autogenny	318
9.2.2	Trening Jacobsona	319
9.2.3.	Inne techniki	319
9.3.	Muzykoterapia	320
9.4.	Terapia zajęciowa	321
9.5.	Aromaterapia	322
9.6.	Akupunktura	324
10.	Problemy psychiczne, społeczne i duchowe pacjentów i ich rodzin	327
10.1.	Wsparcie psychologiczne	327
10.1.1.	Potrzeby psychiczne chorych u kresu życia – Krystyna de Walden-Gałaszko	327
10.1.2.	Przekazywanie niepomysłnych wiadomości – Krystyna de Walden-Gałaszko	328
10.1.3.	Wsparcie psychiczne – Krystyna de Walden-Gałaszko	330
10.1.4.	Problemy rodziny – Krystyna de Walden-Gałaszko	333
10.1.5.	Żałoba i osierocenie – Krystyna de Walden-Gałaszko	338
10.1.6.	Rola pielęgniarki we wsparciu psychicznym – Anna Kaptacz	341
10.2.	Wsparcie społeczno-socjalne – Krystyna Kochan	343
10.2.1.	Problemy społeczno-socjalne w aspekcie ciężkiej choroby w rodzinie	346
10.2.2.	Możliwości wsparcia społeczno-socjalnego	348
10.2.3.	Rola wolontariatu w aspekcie wsparcia społeczno-socjalnego	353
10.2.4.	Pielęgniarka a pracownik socjalny	353
10.3.	Wsparcie i pomoc duchowa – Michalina Wieszolek	355
10.3.1.	Ból totalny i ból duchowy	355

10.3.2. Religijność a duchowość	358
10.3.3. Kryzys duchowy i możliwość pomocy choremu i jego rodzinie	360
10.3.4. Rola pielęgniarki w rozpoznawaniu problemów duchowych, egzystencjalnych i religijnych pacjenta i jego rodziny	362
11. Rehabilitacja i fizjoterapia w opiece paliatywnej – Agnieszka Wójcik, Anna Pyszora, Iwona Drewnik	367
11.1. Strategia postępowania fizjoterapeutycznego w opiece paliatywnej	367
11.2. Procedury fizjoterapeutyczne stosowane w opiece paliatywnej	372
11.2.1. Procedury diagnostyczne – diagnostyka fizjoterapeutyczna	372
11.2.2. Procedury terapeutyczne prowadzone przez fizjoterapeutę	373
11.3. Rola i zadania pielęgniarki w zakresie działań fizjoterapeutycznych	373
11.3.1. Procedury rehabilitacyjne prowadzone przez pielęgniarkę	373
11.3.2. Procedury pielęgnacyjno-higieniczne prowadzone przez pielęgniarkę	374
11.3.3. Procedury edukacyjne – instruktaż	374
11.4. Pacjent samodzielny	375
11.5. Pacjent unieruchomiony	378
11.5.1. Obrót na porażoną stronę ciała	379
11.5.2. Obrót na „zdrową” stronę ciała	380
12. Podstawowe założenia i przykładowe plany opieki w Międzynarodowej Kwalifikacji Praktyki Pielęgniarskiej (ICNP®) – Dorota Kilańska	387
12.1. Zastosowanie Klasyfikacji ICNP® w procesie pielęgnowania	388
Appendix	409
Podstawy farmakoterapii w opiece paliatywnej – Agnieszka Zalas	409
1. Podstawowe leki stosowane w opiece paliatywnej	409
2. Wybrane leki nieopiodowe	410
2.1. Słabe leki opiodowe	411
2.2. Silne opioidy	412
3. Inne leki stosowane w leczeniu objawowym	414
4. Zasady, drogi i sposoby podawania leków w opiece paliatywnej	419
5. Interakcje leków stosowanych w opiece paliatywnej	421
Skorowidz	425